

פרשת ואתחנן

(ב) כי ישאֹרֵךְ וגו'. פרשה זו נפלאה, גם השאלה גם התשובה, מה זו שאלה מה העדת וגו', וכי לנו לדעת טעם על המצוות מדוע צוה הקב"ה ק, וכמו שאי אפשר לשאול על פועל ידו ית' למאי צוה ק, ככה א"ל לחקור על תכונת המצוה, ומה חכמה יש בשאלה זו שכתו חז"ל בשם שאלת חכם, ואם היא באמת שאלה מה זו תשובה, וכי בשביל שהקב"ה פדה אתו מצות עבדים, צוה לעשות עניינים מצלי טעם ודעה, וגם ניתוח הפסוקים אינו מובן, שהמקרא דייק ביד חזקה לא כמו שאנו מוסיפים בהגדה גם בזרוע נטויה, וגם דייק לעשות את כל החקים האלה פרט ביחוד חקים, והלא שאל על שלשה דברים, ומה להלן פים לעשות את כל המצוה הזאת, הנה בא בלשון אחר. אבל הענין דלא בא השאלה והחקירה על גוף המצוה ח"ו, כי אם על שני דברים שמלנו כמו כן במשנה ובגמרא השאלה והתשובה, וכ"ו מצוה בפרשה זו, חדא תנן במשנה דמכות, רבי חנניה בן עקשיא אומר רבה הקב"ה לזכות את ישראל לפניך הרבה להם תורה ומצוה שנא' ה' חפץ למען דקרו יגדיל תורה ויאדיר, ואין הפי' הרבה להם שמשום הכי נתן תרי"ג מצוה ח"ו, דודאי כל מצוה בפני עצמה יש לה יסוד נאמן

כפ"ע ושהיא מוכרחת לקיום העולם, ולא רק למען לזכות את ישראל נברא מצוה זו, אלא כלפי דתנן שם במכות ר"ש בר רבי א' הרי הוא אומר רק חזק לבנאי אכול הדם, ומה אם הדם שנשפשו של אדם קנה ממנו כו', בא רחב"ע ונתן יסוד על הרבה אזהרות שבא בדם, ואע"ג שיש דרש במס' כרימות ד' ה' בזה, מנ"מ לפי פשט המקרא באין להזהיר כמה לאוין בדם, ואינו מצוה חדשה רק רצוי תורה, ורק לזכות את ישראל שהיושב ולא אכל הדם מקבל שכר כעושה מצוה, ועמה היא מקבל שכר כאלו עושה הרבה מצוה כפי רצוי אזהרות. וצוה מיושב כמה מ"ע שנשנו, עד שאמרו חז"ל במנחות ד' מ"ד כל המקיים מצוה מפלין ה"ו שמה מ"ע, ובסוטה ד' ל"ח ברכת כהנים שלשה מ"ע, וכן הרבה, וכל זה אינו אלא להאדיר שכר של המצוה במה שהוכפלה ושנה ושמשלה, וזה הדרוש מצוה ברבה ר"פ בהעלתך, דמצוה נרות נאמר כ"פ, זה שאמר הכתוב ה' חפץ למען דקרו יגדיל תורה ויאדיר. עוד יש לחקור על כמה מצוה שנכתב גם ההכנה בתורה כמו בלתיים וסוכה ועוד הרבה, וכבר ביארנו לעיל בפ' שמור את יום

השבת, להכנה הכמונה בתורה נחשבת למצוה ג"כ, עד שמצוה זו יותר מצלוחו, וע"ע בהע"ש ס"י קס"ט, והרי אם עשה סוכה ולא יבא לא עשה כלום, ולהיפוך יבא בכותב חזירו יאל ידי מצוה, וא"כ מלד שורש המצוה אין ענין אלא הישיבה, ולמאי הרבה הקב"ה מצוה הכנה, ע"ו שייך ג"כ הישוב רבה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם מצוה, וע' ס' שמות י"ב כ"ח דלהכי כתיב וילכו ויעשו, כדי לקבל שכר על הליכה בפ"ע, וכי"ז שנינו במילתא לענין טף למה באין בשעת הקהל משום ה' חפץ למען דקרו וגו', פי' דכיון דלא זהו התכלית של הקהל רק לשמוע ולהצין, ולא בא הטף אלא להרבות הטורח והעסק במצוה הקהל, משום ה' חפץ למען דקרו, ונמצא פי' הרבה להם תורה היינו ככל המצוה, ומצוה היינו הכנות, שנא' ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה. היינו בכמות, במה שהוסף לגוף המצוה הכנה דרבה, ויאדיר. זה גוף המצוה שהוכפלה למען יהא שכרה גבוה. עוד בא בחלמוד ב"ה דכ"ה ב' תנא משמי' דר"מ מפני מה ניתנה תורה לישראל, מפני שהן עוים, ופרש"י וניתנה להם תורה שיעסקו בו והיא מתשת כוחם ומכניעת לבם, והיינו עסק החלמוד שנקרא תושיה שמתשת כח ההוגה בה, כדאי' במס' סנהדרין דכ"ו. מעתה מצוה הפרשה ושאלת החכם על שני דברים, מה העדות. רצוי תורה שכתב במקום שאין צורך כמו כפילות המצוה והכנות: והחקים והמשפטים. היינו י"ג מדות שהתורה נדרשת והחקירות ועסק התורה, שלכאורה אין הצורך אלא לפי צורך ההוראה למעשה, אבל הקב"ה צוה לעסוק אפילו בלעדי צורך ההוראה. ואמר אתכם. כבר ביארנו בס' במדבר ל"א כ"א עה"פ זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה, שהוא דרך ארץ לומר לרבו דכח התורה ניתן לרבו וממנו בא להמקבל, ולא דמי להעבודה שהוא המעשה שכל ישראל שוין בדבר, ומי שאומר מה העבודה הזאת לכם אינו אלא רשע:

והוא מלשון התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה שמשמעו דניקות הרעיון באהבתו, והכי פי' הכתוב תהלים י"ח ארחמך ה' חזקי (א). ועיקר שמי משמעות הללו נמשכים אחר המשך המקרא הקודם, ולמי שמתנהג בהליכות עולם הטבע ולא הגיע לדרך חסידות למצוה אופן דניקות בה', ה"ו מפרש מ"ע זו באופן הראשון שיעמוד עכ"פ חזק באמונתו ולא יימירנו בשום אופן, אפילו במס' ג', וע"ו מתבאר כל הפרשה, ולמי שמתנהג במעלת הנפש ה"ו מזהיר באופן השני להשקיע מחשבתו באהבה ודניקות באיזו עשה רצויה לזה להזכיר שמו ית' בק"ש ותפלה, ומש"ה כתיב את ה' ולא כדכתיב ואהבת לרעך, דשם אין משמעותו אלא כפירוש הא' שמינה רצונו לרעו, אבל את ה' משמע שמוזכר שמו ודבק בו, וכן להלן י"א א' ואהבת את ה' דמיירי לענין עבודת המצוה באהבה כמבאר שם, ג"כ מתבאר הכי, וע"ו האופן יבאר פרשה זו בדרך המציא לכך: (ו) והיו הדברים האלה וגו'. לפי הא' משמעו רעיון של מס' יהא מושרש בלב, שהרי אפשר שלא יגיע לידי כך לעולם, אבל מכ"מ המצוה שיאיר בלב שאם יבא לידו הרי הוא מוכן לכך: (ז) ושננתם לבניך. שיחזור זה הרעיון והחובה לפני בניו, ולהשריש גם בלבבם כל זאת:

הוא משלשון התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה שמשמעו דניקות הרעיון באהבתו, והכי פי' הכתוב תהלים י"ח ארחמך ה' חזקי (א). ועיקר שמי משמעות הללו נמשכים אחר המשך המקרא הקודם, ולמי שמתנהג בהליכות עולם הטבע ולא הגיע לדרך חסידות למצוה אופן דניקות בה', ה"ו מפרש מ"ע זו באופן הראשון שיעמוד עכ"פ חזק באמונתו ולא יימירנו בשום אופן, אפילו במס' ג', וע"ו מתבאר כל הפרשה, ולמי שמתנהג במעלת הנפש ה"ו מזהיר באופן השני להשקיע מחשבתו באהבה ודניקות באיזו עשה רצויה לזה להזכיר שמו ית' בק"ש ותפלה, ומש"ה כתיב את ה' ולא כדכתיב ואהבת לרעך, דשם אין משמעותו אלא כפירוש הא' שמינה רצונו לרעו, אבל את ה' משמע שמוזכר שמו ודבק בו, וכן להלן י"א א' ואהבת את ה' דמיירי לענין עבודת המצוה באהבה כמבאר שם, ג"כ מתבאר הכי, וע"ו האופן יבאר פרשה זו בדרך המציא לכך: (ו) והיו הדברים האלה וגו'. לפי הא' משמעו רעיון של מס' יהא מושרש בלב, שהרי אפשר שלא יגיע לידי כך לעולם, אבל מכ"מ המצוה שיאיר בלב שאם יבא לידו הרי הוא מוכן לכך: (ז) ושננתם לבניך. שיחזור זה הרעיון והחובה לפני בניו, ולהשריש גם בלבבם כל זאת:

הנהגה

(ב) ולווא לשון הרמב"ם ו"ל הייתי מפרש עיקר לשון המשנה פ' הרוואה אפי' הוא נוטל את נפשך לא מיירי במסירות נפש אלא על דניקות, ולשון הוא הכונה על הקב"ה, אפי' בשעה שהקב"ה נוטל את נפש מצוה ליחדו, וע"ו מצוה בברכות דס"א עובדא דר"ע שקרא ק"ש בשעה שסרקו את בשרו, ואמר שכל יום הי' מטעור על פסוק זה אמרתי מחי יבא לידי ואקיימנו כו', ולא שהי' ר"ע מקוה למיתה רעה זו חלילה, אלא שהי' מנפה כשיגיע למות בעמו לא יתבלבל והי' דעתו ללווא לקיים מצוה יחוד ולקרות שמע, ועמה הרגיש בעצמו שהגיע למות מש"ה הי' מקבל עול מלכות שמים באהבה, אבל עיקר דין מס' מדר"א הוא דני"ל כדאי' בפסחים דכ"ה ובסנהדרין דע"ד אינהו דאמרי כר"א, נוע"ש ברי"ף בזה"ל דקיי"ל כר' אליעזר דא' אפי' הוא נוטל את נפשך, וע"כ יש בזה טה"ד, או דל"ל כר"ע, או יש למחוק הא שהביא אפי' הוא נוטל את נפשך, דזהו מאמר ר"ע, והדברים עמיקים וכתבנו בהע"ש ס' ק"א:

6

4

(ד) שמוע ישראל. הרמב"ן ז"ל דקדק אמאי סינה הלשון בזה הפסוק דכתיב במדברים בעדם יותר מכל הפרשה שמדבר בנוכח, ונראה שהוא שדרשו חז"ל פסחים דנ"ו דיעקב אצטו אמר זה המקרא והוא אמר בזה הלשון, ואח"כ העמידו משה רבינו כח המורה. וכי"ז יש הרבה מקראות בניבאים וכתובים שהיו ידועים עוד לפני אותו הנביא, והנביא ברוה"ק עפ"י ה' העמידו בספרו, וכבר ביארנו זה בהע"ש ס' קס"ו אות ה'. וכל זה ע"כ שמי פרשיות של שמע והיה אם שמע היו ידועים בישראל עד שלא באו לערבות מואב, שהרי נתחייבו כבר בתפלין: ה' אלהינו. אלהים משמעו בכ"מ מנהיג הטבע והליכות עולם, והנה כל אומה יש לה שר מנהיג עולם אותה אומה, אבל אנו מתנהגים גם בהליכות הטבע בהשגחת הויה המהוה הכל: ה' אחד. עוד יש לנו הנהגה נסית והיא מיוחדת לישראל, וכדאי' ברכות ד"ג התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסא קוב"ה, וא"כ הוא אחד בהנהגתו בזה האופן (א): (ה) ואהבת את וגו'. אהבה משמעו על שני אופנים, א' שהיא מוותר מרצונו על דבר הנאהב וקיומו, ב' דניקות במחשבתו ותשוקה עזומה להשתעשע עם הנאהב, ושמי כוונות אלו מזהירים לנו בזה המקרא, א' כמש"כ הרמב"ם הל' יסו"ת פ"ה ה"ו ומנין שאפילו במקום סכנה אין עוברין על אחת מג' עבירות הללו שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך, והוא נמיתה כל אשר לו על דבר כבודו ואמונתו, ב' כמש"כ הרמב"ם שם פ"ב ה"א האל ה' הנכבד והנורא מצוה לאהבו וכו' שנאמר ואהבת את ה' והאף הוא הדריך לאהבתו כו', וע"ו הכונה א' בברכות בירושלמי פ' הרוואה שאמר ר"ע בפי' דהאי קרא רחמתיך בכל לבי רחמתיך בכל נפשי,